

Landbruget 1881.

At det aarlige Kredsløb i Landmandens Virksomhed er et Løb med Forhindringer, er ofte bemærket, men at disse kunne følge saa tæt og saa stærkt Slag i Slag paa hinanden som i det forløbne Aar, har man sjældent iagttaget. Den tidlige Oktoberfrost 1880, der ødelagde mange Roemarker, standsede den unge Vintersæd og lod mange Stubmarker ligge upløjede, dannede Indledningen dertil; og Fortsættelsen kom i Form af en usædvanlig langvarig og stræng Vinter, som i høj Grad fordyrede Besætningens Overfodring og sluttelig paafulgtes af Foderknaphed eller endog Fodernød, eftersom Kvæget først sent kunde komme paa de sildige og svage Græsmarker. Samtidig ødelagde Vinteren ved sin Barfrost i Marts og ved sit raakolde tørre Vejr i April og i første Halvdel af Maj mange Hvedemarker og navnlig den stærkt udbredte Square-head Hvede, en Begivenhed, der i og for sig vilde været nok til at give Aaret et mørkt Præg; ogsaa Rugen blev trykket, men fik senere for en Del Oprejsning i en særdeles heldig Blomstring; Vaarsæden, der lagdes i bekvem Jord, blev derimod trykket saa stærkt, og Ukrudet fik saadan Overhaand, at den bar stærke Mærker deraf selv i Sommerens gunstigste Periode. Hertil kom nu, at Rodfrugtmarkerne bleve stærkt angrebne af Utoøj, saa de jævnlig maatte omsaaes eller omplantes, at Græsset ikke kom igjen, saa de fleste Kløvermarker, der vare bestemte til Slæt, maatte ofres til Kvæget, uden at

det dog lykkedes at skaffe dette en tilfredsstillende Ernæring, naar man ikke rykkede til Hjælp enten med Kraftfoder, Staldfodring eller en Blandsædmark. Noget bedredes vel Tilstanden i Juli, men dog var den særlig i Landets bedste Egne, Lolland-Falster og Sydsjælland, meget simpel, og kun fra det nordvestlige og tildels nordlige Jylland udtaltes Tilfredshed med Høstudsigterne. Saa kom en Høsttid, der dannede en saa grel Modsætning til den fortrinlige Høstperiode 1880 som vel muligt; næsten hver Dag bragte Regn, ofte i store Masser, Sæden blev gjennemblødt, spirede, omsattes, løstes osv.; kun fra de tidligste Marker paa Øerne og fra de sildige Jorder i Nord- og Vestjylland bragtes en Del Sæd i Hus uden at have taget synderlig Skade, ellers var det gennemgaaende for hele det øvrige Land og for alle Sædarter, at den forud tarvelige Afgrode i høj Grad forringedes baade i Kvalitet og Kvantitet, baade i Kjærne og Halm, og da efter 7—9 lange besværlige Ugers Forløb det sidste Korn kjørtes ind, da fandt man i Regelen ingen Stakke og i Husene ofte kun udvasket, muggen Halm, med en mørk, spiret og let Kjærne. Udbyttet af Kartoffelmarkerne stillede sig ikke bedre; de tegnede godt, men Sygdommen bragte, da Optagningen nærmede sig, voldsom Ødelæggelse ind imellem alle ikke særlig holdbare Arter. De andre Rodfrugter havde kæmpet Sommeren igjennem med mange Vanskeligheder, daarlig Spiring, Insekter, Ukrud, Kulde og Tørke, og det gunstigere Vejr i September og Oktober kunde ikke ret hjælpe dem paa Fode, Jorden blev for vaad, Vejret for køligt, til at de kunde naa den sædvanlige Størrelse, og Optagningen og Sammenkjørselen faldt meget besværlig paa de opblødte Marker. Græsset, der havde været saa simpelt tidligere i Sommeren, blev nok rigeligt i Efteraaret, men det var vandet og næringsfattigt, og Kvæget led meget af det vaade og kolde Vejr, hvorfor det tidlig maatte tages paa Stald, skjøndt de yderst smaa Foderbeholdninger — intet eller lidt Hø, lidt og udvasket Halm samt et lille Roeavl — opfordrede til saa længe som muligt at holde

det ude. Mejerierne gave derfor ogsaa under et Middelaar eller naaede kun dette, hvor der var bragt betydelige Ofre af Krafftoder i Vinterens og Sommerens Løb. Da de Fleste af Foderhensyn vilde indskrænke deres Besætninger, bragte Udsætterkøerne kun meget smaa Priser.

Aarsudbyttet har derfor været meget tarveligt de fleste Steder, maaske tarveligst paa de større Gaarde, for hvilke Hvedeavl og Mejeridriften ere Hovedindtægtskilder, og for hvilke det uheldige Høstvejr var besværligere, kostbarere og mere ødelæggende end for Bøndergaardene. Kun i Thy, Mors, Salling og Dele af Vendsyssel samt for enkelte Egne i det vestlige Jylland regner man et Middeludbytte, ellers nøjes man med $\frac{2}{3}$ eller endog derunder af det almindelige. Fra Lolland-Falster angives, at Tabet paa mange større Gaarde er lig Forpagtningsafgiften, hvorfor ogsaa enkelte Godsejere ere komne deres Forpagtere til Hjælp med et betydeligt Afslag i Forpagtningsafgiften for iaar; og fra Odsherred nævnes, at det gjennemsnitlige Udbytte af en Bondegaard paa 40—50 Tdr. Land iaar er 1000—1200 Kr. mindre end sædvanligt.

At en sandan Række af Uheld og et saa tarveligt Udbytte af anvendt Flid og Bekostning stærkt har maattet nage paa den Tillid og Fortrøstning, hvormed Landmanden er gaaet Aaret imøde, er indlysende; og dog var dette ingenlunde den eneste Modgang, der betegnede Aaret 1881 for den danske Landmand. At hans Udførsel i Aarets første Maaneder med de islagte Havne og Have tildels var standset; at den skjæbnesvangre Lungesygehistorie paa Sjælland kastede en Usikkerhed ind over hele vor Fedebedrift og særlig ramte Sjælland, hvis dyrt indkøbte Fedebesætninger paa Grund af et 5 Maaneders Udførselsforbud maatte realiseres til Hjemmeforbrug til meget smaa Priser; at Indførselsforbudet til Slesvig lukkede for Jylland og medførte, at Efteraarshandelen med det Kvæg, der til Foraaret skulde sendes til Marsken, var meget usikker og trykket, alt dette er Forhold, der kjendelig vilde have trykket et almindeligt

Landbrugsaar; — end mere da i dette, hvor det kom som en Tilgivt til alle de andre Uheld.

Er da Stemningen blandt Landmændene særlig trykket nu ved Indgangen i det nye Aar? Ja, let og frejdig tør den vel ikke kaldes, men den er dog langt bedre, end man skulde ventet, og bedre, end den var efter de uheldige Aar 1876—77. Det skyldes for det første det milde Væjr i November og December, hvilket iaar har været af ubetaleligt Værd for os, dels ved at give den svage Vintersæd Kræfter, dels ved at Jordens Efteraarsbehandling er bleven fuldført og dels — hvad særlig paaskjønes — ved at de ængstelig smaa Foderbeholdninger ikke ere blevne saa stærkt medtagne som ventet, tilmed da alle Faar og en stor Del Ungkvæg i Jylland have gaaet ude lige til Jul; man aander derfor i saa Henseende langt lettere end for et Par Maaneder siden. Det skyldes dernæst, at Priserne paa Mejeriprodukterne have været gode største Delen af Aaret, at ogsaa Kornet har bragt forholdsvis gode Priser, selv nu i Efteraaret, naar hensees til de simple Varer, der ofte ere bragte i Markedet, og at ligeledes Hestesalget har bragt gode Priser. Det skyldes endvidere Aarets gode Pengemarked, idet Penge vel endog have været rigeligere end i det foregaaende Aar, og da Pengemændene og Pengeinstitutionerne ikke synes at have ret Tillid til Fabrikvirksomhedens Opsving og til Aktieforetagendernes Rentabilitet, have de særlig søgt deres Penge anbragte i Landejendomme, hvilket har gjort det muligt for enhver Landmand, der sidder nogenlunde godt ved sin Bedrift, at faa de i tidligere Aars Pengetrang stiftede dyre Laan ombyttede med moderatere, hvilket da ogsaa i stort Maal er blevet benyttet, og mangen Landmand kan derfor godskrive det ugunstige Aar 1881 en fordelagtig Pengetransaktion. — Men endnu maa som en Grund til, at Landmanden under Uheldene har kunnet holde Modet nogenlunde oppe, særlig nævnes den gode Beholdning fra 1880, hvormed han gik det forløbne Aar imøde, thi de store Udgifter, Aaret førte med sig, navnlig til Besætningens kostbare Vinter-

fodring, trykkede da ikke saa haardt. Andetsteds i dette Hefte vil findes statistiske Meddelelser om vor Ud- og Indførsel i Landbrugsaaet 1880—81; her skal kun fremdrages Overskudsudførselen af nogle af vore vigtigste Produkter i det forløbne Aar sammenlignet med de foregaaende 10 Aar. Den var nemlig:

	i Landbrugsaaet 1880—81	Gjennemsnit af de forrige 10 Aar
af Hvede	98450 Tdr.	146019 Tdr.
- Rug	687927 —	13860 —
- Byg	1,243430 —	1,053268 —
- Havre	92858 —	362392 —
- Hvedemel	87,671557 Pd.	75,629038 Pd.
- Heste	6285 Stkr.	7661 Stkr.
- Hornkvæg	75889 —	64504 —
- Faar	52346 —	34995 —
- Svin	228943 —	156787 —
- Flæsk	3,937490 Pd.	8,280477 Pd.
- Smør	87073 Tdr.	90014 Tdr.

Det fremgaaer heraf, at vor Hvedeudførsel, naar uformalet og formalet sammenlægges, omtrent var den sædvanlige, men at Byg- og Rugudførselen var en Del større, Havreudførselen en Del mindre. Af Majs er der indført 128000 Tdr. mere end det foregaaende Aar, nemlig ialt 678000 Tdr. Den samlede Kornudførsel bliver omtrent 5 pCt. større end Gjennemsnittet, og Kvaliteten var ganske fortrinlig. Om end Udførselen af Smør og Heste var lidt mindre end almindelig, opvejes det dog fuldt af den kjendelig større Udførsel af Hornkvæg, Faar og Svin, selv om de sidste fradrages de lidt over 20000 Stkr. Svin, som de $4\frac{1}{3}$ Mill. Pd. mindre Flæskeudførsel repræsenterer. Dette gode Udbytte af vore Husdyr er imidlertid kun vundet ved et stort Forbrug af Kraftfoder, og vore Indførselstabeller antyde ogsaa et saadant; Overskudsindførselen var nemlig af:

	Klid	Oliekager
1876—77	70 Mill. Pd.	36 Mill. Pd.
1877—78	29 — —	15 — —
1878—79	11 — —	13 — —
1879—80	28 — —	31 — —
1880—81	78 — —	43 — —

Indførselen af disse 2 Foderstoffer er altsaa større end i noget tidligere Aar; men til den rette Vurdering heraf maa mindes, at der sikkert kun er opfodret lidt Korn, eftersom det lod sig sælge til gode Priser.

Efter saaledes at have fremdraget Skygge- og Lyssiderne ved Landbrugsbedriften 1881, frembyder sig naturlig det Spørgsmaal, om der heraf kan drages nogen Antydning for den nærmeste Fremtidsudsigt. Der kan da hertil først bemærkes, at de forholdsvise gode Kornpriser, vi vedblivende erholde for de ingenlunde smukke Varer, vi bringe i Markedet, skyldes, at England, Tyskland og Frankrig iaar have havt en mindre god Høst, og at det samme gjælder for Amerikas Vedkommende, og da dette Land selv, paa Grund af dets paany fremblomstrende industrielle Virksomhed, forbruger betydelig mere Korn end i de foregaaende Aar med deres rige Høst, saa er Amerikas Indflydelse paa Europas Kornmarked og paa dettes Priser ikke længere saa dominerende som for et Par Aar siden, men de gamle Kornkamre, Rusland og Donaulandene, gjøre atter deres Indflydelse stærkt gjældende. Landmændene begynde derfor ligesom at blive fortrolige med den for et Par Aar siden saa stærkt frygtede amerikanske Konkurrance; dette er et Gode, forsaavidt at Modløshed virker deprimerende paa Landbrugerens Energi og Kraft, men paa den anden Side vilde det være uheldigt at miskjende, at der i Virkeligheden er en Fare, som kun kan besværges ved at søge Midler til at forøge og forædle vor Produktion, thi saasomt Amerika atter faaer gode Aar, ville vi faa dets Konkurrance med forøget Kraft; det jordudpinende Driftssystem i Nordamerika bliver mere end opvejet ved de

store nye Arealer af tildels meget frugtbar Jord, som det hvert Aar stærkt forøgede Jernbane- og Kanalsystem sætter i Forbindelse med det europæiske Marked.

Tilliden til Fremtiden finder naturligt et Udtryk i Ejendomsprisernes Stigen eller Fald. Nogen Bevægelse i saa Henseende har det sidste Aar ikke bragt; Priserne ere ikke lavere end i de foregaaende Aar, men vel næppe saa opskruede, som de vare før Krisen 1876, da mange Spekulanter snubbede en urimelig høj Pris for deres Ejendomme, en Pris, som de aldrig selv havde kunnet forrente, og som de uheldige Kjøbere i de følgende Aar have arbejdet haardt og utaknemlig for at forrente. Landejendommene ere heldigvis ikke længere Gjenstand for Handelspekulationen, men kun den Mand kjøber nutildags Ejendom, som attraaer vedblivende selv at drive den. Der er derfor kommet noget mere Soliditet ind i Handelen, man seer nu anderledes nøje paa Ejendommenes virkelige Værdi og ikke blot paa, hvad der i Handel og Vandel kan »tage sig ud«; af samme Grund er det navnlig de gode, foldrige Jorder med god Beliggenhed, der have holdt deres Pris og ikke ere faldne i Værdi i de senere Aar, medens det samme ikke kan siges om de lettere Gaarde. At en saadan mere ædruelig Vurdering af Ejendomme nu lægges til Grund for Kjøbet, sees blandt andet ogsaa deraf, at medens Penge som nævnt ere særdeles rigelige, er det kun til Laan og ikke som for nogle Aar siden til Kjøb, at Pengemændene ønske at anbringe deres Midler i Landejendomme; der er altsaa Tillid til at laane — endog indtil $\frac{2}{3}$ — $\frac{3}{4}$ — i Gaardene, men disse ere ikke længere Objekt for Spekulation om Salgsavance. Man tør deraf slutte, at deres nuværende Pris er sundt baseret, men paa den anden Side tør man heller ikke vente nogen Prisstigning ud over den, en reel Forbedring af Ejendommen ligefrem foranlediger, og dette er ogsaa heldigt, thi derved kommer Fordelen fortrinsvis den Landmand tilgode, der forstaaer at gennemføre Forbedringerne paa en dygtig og økonomisk Maade, ligesom da ogsaa Fremtidens Land-

brug kun belastes i Forhold til de bedre Aktiver, det faaer at arbejde med.

Og der er en rig og aaben Mark for fordelagtige Forbedringer; derom har ogsaa det forløbne Aar i flere Retninger baaret Vidnesbyrd; den raske — maaske i nogle Henseender for raske — Udvikling i Begyndelsen af Halvfjerdserne blev væsentlig standset ved de daarlige Aar 1876 og 77; kun langsomt, men med mere forsigtigt og roligt Overlæg end i den forrige Periode, er den atter sat i Gang; Tiderne med den stærkt forøgede Konkurrence paabøde Nødvendigheden deraf; det gode Aar 1880 gav tildeels Kræfter dertil; 1881 fandt derfor Landmændene mere villige, og Aaret vilde sikkert have bragt endnu flere Forbedringer, naar ikke den Række af Uheld, Sommeren bragte, atter for en Del havde dæmpet Lysten og svækket Evnen.

De vigtigste Vidnesbyrd om Udvikling og Fremskridt skulle søges paa Husdyrbrugets og Mejeribugets Omraader, og man vil derfor finde Rørelserne paa disse 2 Grene af Landbrugsvirksomheden særlig omtalte andetsteds i dette Hefte. Dog er der et enkelt Fremskridt, utvivlsomt Aarets betydningsfuldeste, der tillige bør fremdrages i denne almindelige Aarsoversigt, og man forstaaer let, at vi herved tænke paa den faste Plads, Centrifugen i det forløbne Aar har vundet i vor Mejeridrift. Der kan maaske være Tvivl om, hvorvidt Centrifugering af Mælk i det Hele taget er nogen glædelig Udvikling af Mejeridriften seet fra et dansk Standpunkt, eller med andre Ord, om denne maskinmæssige Flødeudskilning ikke er til større Fordel for vore Konkurrenter end for os; men da den nu engang var bragt frem, maa vi anse det for et meget stort Held, at det Forspring, enkelte andre Lande vare ifærd med at tage for os i Centrifugens Udvikling og Benyttelse, er blevet saa fuldstændig indhentet, at Danmark ogsaa nu kan glæde sig over Forrangen i denne Retning af Mejeridriften; thi medens Flertallet af Landmændene i andre Lande endnu forholde sig noget tvivlsomme overfor Centrifugen, er Forholdet her i Løbet af det sidste Aar blevet et andet; om-

trent halvandet Hundrede Centrifuger ere allerede i Gang, og Fabrikkerne maa have Henstand for at effectuere de indløbende Bestillinger. Det er mærkeligt at se den Tryghed, hvormed Landmændene efter saa kort Tids Erfaring slutte sig til dette nye System; for et Par Aar siden var Sagen ikke blot ny, men endnu ukjendt af de fleste; nu har den vundet Tilslutning i alle Landets Egne; dette skyldes selvfølgelig den Ihærdighed og grundige Omhu, hvormed Docent Fjord vedblivende leder sine Forsøg paa dette Omraade og sørger for, at Resultaterne strax stilles til Offentlighedens Brug. Ogsaa i det forløbne Aar har han gjentagne Gange meddelt interessante og vigtige Forsøgsresultater. At Dampkraft ikke er nødvendig, men at man kan opnaa en ligesaa god Centrifugering af Mælken ved Hestekraft, (se forrige Binds Side 401), vil selvfølgelig aabne den en Arbejdsmark paa en Mængde Steder, hvor man ellers ikke vilde have taget den i Brug. Størst Betydning for vor Mejeridrift vil den dog maaske faa ved det Opsving, den giver Fællesmejerierne, ved at sætte disse i Stand til med Fordel at behandle den koldtunge Mælk, saa at de samme Fællesmejerier, der ifjor vare ifærd med at lukke, fordi Mælkepriserne vare for høje ifølge de tidligere Mælkerisystemer, nu uden Vanskelighed kunne hævde deres Plads. Den kommer altsaa ikke blot de større, men ogsaa de mindste Mælkeproducenter til Nytte og aabner Vejen til, at Hovedmassen af Danmarks Mælk, som hidtil tildels er bleven uberørt af vor Mejeridrifts store Fremskridt, derved kan blive delagtiggjort i disse. Men den overordentlige Betydning, dette vil kunne faa for vort Land, vil vanskelig kunne vurderes højt nok, og det er derfor, vi nævne Centrifugeudviklingen i det forløbne Aar som Aarets største Fremskridt.

Hvad der her er opnaaet som Resultat af Samarbejde mellem en dygtig Forsøgsleder, fremadstræbende Landmænd, gode Konstruktører og virksomme Fabrikanter, er saa fornøjeligt, at man uvilkaarlig spørger sig selv, om ikke noget lignende, om end i mindre Maal, vilde kunne naaes ved en lignende Sam-

virken paa andre Maskinomraader. Der haves Antydninger i saa Henseende saavel fra Mejmaskinprøverne som fra Prøverne i Svendborg, men Prøverne falde for sjældent, Arbejdet er for lidet organiseret, til at nogen kraftig Udvikling kan paapeges. Vel have vi i de senere Aar seet gode Tærskemaskiner, Rense-, Kaste- og Sortermaskiner af indenlandsk Fabrikat komme frem, paavirkede af Forsøgsresultaterne, men iøvrigt ere vore Redskabs- og Maskinforbedringer mere Tilfældighedens end Principets Værk. Landmændene føle det Mislige heri; men de magte selvfølgelig ikke enkeltvis, end ikke i enkelte Lokalforeninger, at anstille rationelle Prøver med de større og mere komplicerede Maskiner — bl. a. paa Grund af den betydelige Udgift, der er forbunden dermed —; derimod se vi dem nu hyppigere end for nogle Aar siden tage fat paa mindre Redskabsprøver, navnlig vedrørende Jordens Bearbejdning; i det forløbne Aar har der saaledes været anstillet Prøver med Plove, Harver osv., af Hammerum Herreds Landboforening ved Herning d. 16. Septbr., af Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening i Brædstrup d. 4. Oktbr., af Aalborg Amts Landboforening ved Nørresundby d. 5te Oktbr., af Vejle Amts Landboforening ved Vejle d. 8de Oktbr., af Viborg Amts Landboforening ved Viborg d. 13de Oktbr., af Randers Amthusholdningsselskab ved Randers d. 14—16de Oktbr., af Fyens Stifts patriotiske Selskab ved Odense d. 17de Oktbr. og af Langelands landøkonomiske Selskab ved Rudkjøbing ligeledes i Oktbr. Blandt de nyere Redskaber, som især have beskjæftiget Landmændene i det forløbne Aar, skal foruden en vedblivende stærk Anskaffelse af Ringtromler nævnes Skrælleplove af den beermanske Form, der nu efterlaves af indenlandske Fabrikanter, en forholdsvis stærk Anskaffelse af Radsaamaskiner, hvorom der meldes fra flere Egne, saa at det synes, som om Radsaaning, der saa længe forgjæves har banket paa, nu endelig skal begynde at faa rigtig Indgang, og en stærk Udbredelse af Rud. Sack's forskjellige Jorddykningsredskaber, særlig af hans Universal Rajol-Plov og 3furede

Skrælleplov. De fleste af disse Redskaber have været fremstillede ved de maanedlige landboindustrielle Udstillinger i Industriforeningen i Kjøbenhavn, hvor der i det Hele taget flere Gange har været interessante og ret righoldige Samlinger; men her har ikke saaledes som det i foregaaende Aar været afholdt nogen Prøve, naar undtages en af Fabrikant Rasmussen, Stubbekjøbing, anstillet Prøve med hans i Svendborg præmierede Tærskemaskine, — ogsaa her lægger Pengehensynet Hindringer i Vejen.

Paa Plantekulturens Omraade har der i det forløbne Aar været en stærkt voxende Bevægelse, og kunne vi end ikke pege paa tilsvarende Frugter og Resultater af denne Bevægelse, maa man dog udtale Glæden over, at denne store og vigtige Gren af vort Agerbrug, der ikke hidtil har kunnet glæde sig ved synderlig Deltagelse, nu begynder at blive omfattet af Landmændene med en lignende Opmærksomhed som den, der allerede i en Del Aar er bleven dens Søstergrene: Husdyrbruget og Mejeribuget til Del, i Sammenligning med hvilke den maa siges hidtil at være behandlet som Stedbarn. Mens Husdyrbruget og Mejeridriften allerede en lang Tid have haft deres aarlige tilbagevendende Udstillinger og Kapmøder, og medens de længe have nydt godt af Regjeringens og Foreningernes direkte og betydelige Understøttelse, er der kun skjænket Plantekulturen en tarvelig Opmærksomhed; man har byttet Saasæd, indforskrevet en eller anden god Prøve eller forsøgt en ny Varietet, rensat Saasæden lidt bedre og dermed slaet sig til Ro. Hvor ringe Interessen har været og tildels endnu er, fremgaaer bl. a. af, at den for en Del Aar siden stiftede Forening for Kulturplanternes Forbedring end ikke har naaet at drage halvandet Hundrede danske Landmænd til sig. De Fremskridt, der i de senere Aar kunne paavises, ere snarere paatvungne Landmændene end ligefrem søgte og begjærede af disse; det er ikke Krav fra Landmændenes Side, der fra først af have fremkaldt: Markfrøkontoret, Frø-Kontrollen eller den af Lærer P. Nielsen og Seminarielærer Rostrup udøvede Virksomhed, men det

er meget mere den fra disse Institutioner og Enkeltmænd udgaaede energiske Virksomhed, der endelig har bragt Landmændene til at tænke noget alvorligere over deres Kornvarieteter, Græsmarker, Frøindkjøb osv. Der er herved bragt en Bevægelse tilveje, som allerede har givet sig Udtryk i forskjellig Retning, særlig med Hensyn til Græsmarkerne, som vel endnu lade overordentlig meget tilbage at ønske, men i de fleste modtagne Beretninger fremhæves dog, at Opmærksomheden derfor er vakt, at man mere og mere søger hensigtsmæssige for hver Jordart og hvert Brug afpassede Frøblandinger fremfor de gamle traditionelle, almengyldige Kløver-, Rajgræs- og Timoteblandinger, og at man ogsaa lægger mere Vægt paa at faa godt Frø, hvorfor der er opstaaet flere tildels paa hjemmeavlet Frø baserede og kontrollerede Frøsalg, blandt hvilke særlig bør fremhæves »Dansk Markfrøhandel«, hvis nu udgivne første Aarsberetning vidner om Interesse for og Indsigt i Sagen. Dansk Frøkontrol saa sig desværre midt i Sommer nødsaget til at standse sin Virksomhed, da den ikke blev tilstrækkelig benyttet af Landmændene og Frøhandlerne, men, understøttet af det kgl. Landhusholdnings-selskab, aabnedes den atter inden Aarets Udgang, og fra alle Sider udtaltes, at Landet ikke uden stor Skade vilde kunde miste dette nødvendige Kontrolmiddel med vor store og vigtige Frøhandel.

Ogsaa for en rationellere Kornavl har der i Aarets Løb rejst sig en forøget Bevægelse blandt Landmændene. Dette gjælder først for Maltbyggets Vedkommende: det er vel fremdeles de samme Mænd, som tidligere, der vedblivende med stor Styrke og Ihærdighed arbejde paa denne Sags Belysning, men Landmændenes Interesse derfor blev stærkt vakt ved den af de samvirkende Landboforeninger foranstaltede Maltbygudstilling i Efteraaret 1880; og ved at de redebont have aabnet deres Gaarde i den forløbne Sommer for Dyrknings- og Høstningsforsøg desangaaende vise de noksom, at de selv ønske at bidrage til Spørgsmaalets Løsning. I

Forbindelse hermed bør nævnes, at der i Nakskov er oprettet et Maltgjøreri for Export, hvilken Foranstaltning synes at kunne blive til stort Held, da det derved bliver muligt at malte de enkelte Bygpartier, som de komme fra Gaardene, og derved at opnaa en langt mere ensartet Maltning, end naar Partierne fra de ulige Jordsmon og Kulturer først blive blendede i Pakhusene og Skibene. — I det forløbne Aar er Landmændenes Opmærksomhed ogsaa bleven vakt for en rationel Hvedekultur; der kan være Spørgsmaal om, hvorvidt det vil være rigtigt af Landmændene at tage overvejende Hensyn til Møllernes Fordringer, men at et solidere Kjendskab til de forhaandenværende Hvedevarieteters Ejendommeligheder: Haardførhed, Foldrigdom, Konstanthed, Handelsværdi osv., er blevet mere paatrængende end tidligere, er vist, og Landmændene forlange derfor, paa Foranledning af Etatsraad Tesdorpf og Proprietær Weis ved Aarhus, Sagen grundig undersøgt. — Ogsaa for en rationellere Kartoffelavl har det forløbne Aar affødt Bestræbelser i forskjellig Retning, og det er at haabe, at denne i saa lang Tid forsømte Kultur, der kun er skjænket en mere og mere løs og hensygnende Interesse i de 30—40 Aar, siden den lamsloges af Kartoffelsygen, atter vil kunne løftes til en lignende værdifuld Støtte for vort Agerbrug, som den allerede i lang Tid har været for det engelske og skotske; vore stærkt lettede Forbindelser med det engelske Marked synes at gjøre dette saa meget mere fordelagtigt. Tyskland har ligeledes i de senere Aar forøget og forbedret sin Kartoffelavl saaledes, at Udførselen er stegen fra $5\frac{1}{2}$ Mill. Cntr. i 1877 til 7 Mill. i 1878 og næsten 12 Mill. i 1879, og denne Udførsel dirigeres nu fortrinsvis over Hamburg til England, hvor der haves et godt Marked for de stivelsesrige, hvidkjødede, fladøjede Former. Ad forskjellige Veje, særlig gennem Mardfrøkontoret, er allerede for nogle Aar siden draget nye og mere sygdomsfrie Sorter herind, og flere af disse vinde fortjent Udbredelse. Den landboindustrielle Udstilling i November havde smukke og omfangsrige Samlinger af Kartoffler. Den ene af Mark-

frøkontorets Bestyrere, J. L. Jensen, har taget denne Sag op til særlig Undersøgelse og navnlig i den forløbne Sommer indsamlet et stort Forsøgsmateriale fra alle Landets Egne, der ventelig vil bringe smukke — man tør vist endog vente — overraskende Resultater. Det af ham oprettede privat statistiske »Bureau Ceres« har nemlig til Formaal at være Organ for en planmæssig Indsamling og Bearbejdning af de Erfaringer, der indvindes i Landbruget enten ved den almindelige Praxis eller gennem særskilte Forsøg; Principet for denne nye Undersøgelsesmaade er baseret paa den Anskuelse »at det er muligt af Hundrederes Viden om en Sags Enkeltheder at uddrage en for Alle ny Viden om Sagens Helhed«.

Den for nogle Aar siden paa 3 Gaarde i Nærheden af Kjøbenhavn paabegyndte Cikoriedyrkning varede kun et Par Aar og medførte Tab for Vedkommende. I Egnen Vest for Kolding og ved Vejen Station er der derimod i de senere Aar begyndt en Cikoriedyrkning med tilhørende Tørreovne, som synes at vinde Fremgang, idet der almindelig opgives, at de letmuldede Jorder give en Bruttoindtægt af 325—500 Kr. pr. Td. Land; i det forløbne Aar har det dyrkede Areal omtrent været 300 Tdr. Land; om det vil udvides yderligere, er maaske tvivlsomt, eftersom Afgrøden helt og holdent bortføres uden at give noget Affald tilbage, og det tilmed ikke er let atter at faa Cikorieroden udryddet af Markerne.

Af langt større Betydning er den i Aarets Løb paany rejste Bevægelse for en Udvidelse af Sukkerroedyrkingen her i Landet. Dette er dels foranlediget ved det store Udbytte, de to bestaaende Roesukkerfabrikker nu yde vedkommende Selskab, dels ved de Meddelelser, der vedblivende komme om denne Kulturs heldbringende Indflydelse paa Landbrugets Udvikling i andre Lande, og navnlig hvor, som i Tyskland, Fabrikkerne anlægges for Landmændenes egen Regning, de saakaldte Aktiefabrikker. At dette ubetinget vilde være det heldigste for Landmændene, er utvivlsomt, men desværre er der meget ringe

Sandsynlighed for, at det lader sig iværksætte herhjemme, dels fordi det vil blive vanskeligt at samle Landmændene til et saa stort og i sit Anlæg dyrt Foretagende, og dels og navnlig fordi Landets Raffinaderier ere knyttede til det alt bestaaende Selskab. Spørgsmaalet bliver da, om Landmændene, selv naar den heldigste Form, Aktiefabriker, ikke kan naaes, vedblivende bør holde sig tilbage fra den Form, hvori Ordningen nu tilbydes af det Aktieselskab, der hidtil er eneraadende i denne Sag heri Landet, nemlig at der anlægges Saftstationer i Fabrikernes Opland, hvortil Landmændene med forholdsvis ringe Transport kunne levere Roerne, og at Affaldet atter kommer Roeproducenterne tilgode. Det kan ikke nægtes, at Faren for Sukkerroedriftens udpinende Virkning paa det enkelte Agerbrug derved væsentlig er undgaaet, og at Spørgsmalets Afgjørelse derfor nu nærmest vil afhænge af, om Fabrikkerne kunne bringes til at yde en saadan Pris for Roerne, at Roekulturen ikke blot tilsyneladende, men ogsaa reelt bliver fordelagtig. Det er dette Spørgsmaal, Landmændene i det forløbne Aar synes tilbøjelige til at besvare bekræftende, og der er derfor i flere af Landets Egne stærkt Røre for at faa Fabrikker etablerede af det bestaaende Selskab, saaledes i Aarhus-, Horsens-, Kolding-, Svendborg-, Slagelse-, Stege- og Nykjøbingegnen, men kun i Nakskovegnen har Sagen hidtil ført til et Resultat, idet der nu her anlægges en Fabrik med 7 Saftstationer i Nørreherred indenfor en Afstand af højst $1\frac{1}{3}$ Mil fra Fabrikken.

Som antydet i forrige Aarsoversigt synes den voldsomme Tilbagegang i Anvendelsen af kunstig Gjødning at være standset, og en lille Fremgang atter at være indtraadt. Overskudsindførselen deraf har været i de sidste 5 Aar:

1876—77	42.1	Mill. Pd.
1877—78	28.3	— —
1878—79	19.1	— —
1879—80	8.5	— —
1880—81	16.1	— —

Ogsaa Forbruget af den jyske Forening til Indkjøb af Gjødning viser en lille Fremgang, efter ligeledes i 5 Aar at have været i Aftagende; Foreningen fordelte nemlig i disse henholdsvis 6.9 — 5.9 — 4.8 — 3.5 — 2.6 og har i 1880 til 81 fordelt 3.0 Mill. Pd. For Sjællands Vedkommende have Kjøbenhavns, Frederiksborg, Sorø og Præstø Amter kun i ringe Maal benyttet den Adgang, der er givet dem til Fællesindkjøb af kunstig Gjødning, idet de tilsammen ikke have brugt 0.3 Mill. Pd.; hvorimod Holbæk Amt, gennem hvis Forening Fællesindkjøbet for de samvirkende Landboforeninger finder Sted, har brugt over 0.7 Mill. Pd. Den Omstændighed, at Forbruget af kunstig Gjødning her i Landet har aftaget saa stærkt, som ovennævnte Tal vise, naar bevirket, at Tuborg Fabrik mod en Godtgjørelse af Fredens Mølles Fabrikker og Güssefeldt & Rée foreløbig har standset sin Tilvirkning af kunstig Gjødning, hvilket maa beklages, eftersom dens Produkt i Reglen havde viist en heldig Virkning. Stærk Anvendelse har i de senere Aar Gjødningskalk af forskjellig Art faaet næsten over hele Landet, men dog særlig i Jylland, hvor ogsaa de 3 betydeligste Fabrikker af denne Art: Nørre Flødal, Mønsted og Grønaa ere beliggende. At den i mange Tilfælde kan bruges med virkelig og stor Fordel, er vist, men paa den anden Side er det ligesaa vist, at den anvendt paa urette Sted og uden tilsvarende stærk Gjødskning med almindelig Staldgjødning er et Plyndringsmiddel, hvis Misbrug vil hævne sig.

Størst Betydning paa Gjødningsomraadet maa vi for det forløbne Aars Vedkommende tillægge den forøgede Interesse, der søges vakt for Staldgjødningens hensigtsmæssigste Opsamling og Behandling, og en indgaaende Behandling og livlig Drøftelse af dette Spørgsmaal er begyndt i »Ugeskrift for Landmænd«. Sagen er iaar af saa meget mere Betydning, som der overalt stærkt maa spares paa Strøhalmen i Vinter, eller man endog helt maa ty til andre Strømaterialer, om hvis Anvendelse der i det kommende Aar altsaa vil kunne meddeles en Mængde Erfaringer.

De for nogle Aar siden omkring paa Gaardene paa-begyndte systematiske Gjødningsforsøg ere i forrige Aar fortsatte paa Lolland-Falster og i Fyen, men om de end synes at indeholde Antydninger i enkelte Retninger, ere Resultaterne dog endnu ikke saa bestemte, at de kunne være fyldestgjørende, og Forsøgene blive derfor fortsatte.

Naar de forskjellige Autoriteter og Institutioner til Landbrugets Fremme skulle omtales, burde altid i første Række Statens Medvirkning kunne nævnes, men denne er uheldigvis for en Del lammet ved den Stagnering, de indre politiske Stridigheder lægge paa denne som paa andre af Statens vigtigste økonomiske Virkeomraader. Om det kgl. Landhusholdningsselskabs Virksomhed vil der andetsteds i dette Hefte findes en udførlig Redegjørelse, hvortil vi her kunne henvise, men maa dog her særlig fremhæve det stedfundne Præsidentskifte, eftersom dette har Betydning ud over Selskabets direkte Forretningsomraade. Lehnsgreve Holstein-Holsteinborg har nu ment at burde trække sig tilbage fra den Præsidentplads i det kgl. Landhusholdningsselskab, hvormed de danske Landmænds Tillid i en Aarrække har hædret ham, for ifølge egen Udtalelse derved at give Plads for yngre Kræfter og sætte disse i Stand til, inden Dagen er skreden for langt frem, at faa Indflydelse paa og Ansvar for vort Landbrugs Ledelse og Udvikling. Den udmærket smukke, fordoms-fri og tiltalende Maade, hvorpaa Lehnsgreve Holstein-Holsteinborg altid har varetaget de Mandater, som Landmændenes Tillid ved mange Lejligheder har lagt i hans Haand, vil længe blive mindet, og de danske Landmænd ville med Anerkjendelse og Tak se tilbage paa den fremragende Plads, han har havt i deres Midte. At Greve Danneskjold-Samsøe strax af Forsamlingen af jydsk Landmænd i Aarhus udpegedes som Grev Holsteins Arvtager, og at denne Betragtning blev stadfæstet fra alle Egne af Landet ved Stemmegiv-

ningen i Decemher, var en naturlig Følge af den Indsigt og levende Interesse, han ved forskjellige Lejligheder har viist for vort Landbrugs Udvikling, og af den betydningsfulde Stilling, der venter ham som en af Landets største Jordegodsbesiddere. Det er i en gjærende Tid, han indtræder i vort Landbrugs øverste Ledelse; forøgede Krav voxe frem om nye Midler og nye Former; den Tilslutning, hans Valg modtog fra alle Sider, maa give Tillid til, at han har en Mission i den antydede Retning.

Af de enkelte Landskabsforeninger skal først nævnes Fællesforeningen for jydsk Landboforeninger; det er ikke blot den ældste og største, men ligesom Tanken om en Samvirken mellem de enkelte Lokalforeninger først er kommen frem i Jylland, har den ogsaa dør først naaet til fuld Organisation, idet alle de lokale Foreninger nu ere indtraadte i Fællesforeningen. Denne virker derfor ogsaa med betydelig Kraft særlig paa Husdyrbrugets og Mejeribrugets Omraade, og Varetagelsen af disse Landbrugsgrene ere overdragne staaende Udvalg. Det første af disse har udgivet 1ste Hefte af den jydsk Stambog, og paa Delegeretmødet i Aarhus den 8.—10. November forelaa et udførligt Forslag om forskjellige nye Foranstaltninger til Husdyravlens Fremme, af hvilke skal nævnes Nedsættelsen af et permanent Dyrskueudvalg for Fællesforeningens egne Dyrskuer, ligesom ogsaa om mere Ensartethed for Landboforeningernes lokale Dyrskuer, og man vedtog desuden efterhaanden at stræbe hen til ikke at præmiere Blandinger som Tillægsdyr samt at tilraade Landboforeningerne at benytte et af Delegeretmødet vedtaget Pointeringsystem, saafremt man i det Hele taget vilde gjøre Anvendelse af et saadant. Mejeriudvalget havde ordnet en meget smuk Mejeriudstilling i Aarhus d. 21. og 22. Januar, men paa Grund af Jernbanestandsninger formedelst Snefog kunde den desværre ikke glæde sig ved noget stort Besøg. Der vedtoges et af et Udvalg forelagt Forslag om Oprettelsen af en Understøttelsesforening for trængende jydsk Landmænd og deres

Efterladte, der ikke, som ifjor foreslaet, skulde have Karakteren af en Selvhjælpsforening, men i Lighed med den engelske Forening af en Velgjørenhedsforening.

De samvirkende Landboforeninger for Sjællands Stift have i det forløbne Aar fortsat de landboindustrielle Udstillinger, som vinde en stadig forøget Tilslutning; af disse bør navnlig Maltbygudstillingen fremhæves, der trods det uheldige Høstvejr frembød endnu mere Interesse end Aaret tilforn, fordi de indsendte Prøver øjensynlig vidnede om mere Forstaaelse af Sagen, og fordi der af Redaktør E. Frederiksen og Lærer P. Nielsen var udstillet interessante Samlinger af Byg høstet under ulige Forhold. Det af Foreningerne nedsatte Udvalg for Indførelsen af Stambøger havde i Forening med Formanden og Næstformanden udarbejdet Regler for Stambogsføringen og derved ordnet denne Sag paa en fortrinlig Maade, hvilket væsentlig skyldes Kammerraad Andersens mangeaarige Interesse for og Erfaring i Stambogsføring. Bestyrelsen har, som yderligere findes meddelt i dette Heftes Mejeriberetning, i Sommer søgt at fremkalde en anden og heldigere Smørnoteringsmaade end den hidtil benyttede, men uden at det førte til noget Resultat. Bestyrelsen har i Sommer, da der agiteredes for at faa det Indførelsesforbud mod Kvæg fra Sverrig hævet, som var udstedt i Anledning af Lungesygen, (se dette Heftes Husdyrsberetning) henvendt sig til Regjeringen for bl. a. at opnaa en fuldstændig Afspærring fra Udlandet og et Forbud mod Transit af svensk Kvæg over Danmark og modtog herpaa et imødekommende Svar.

Paa Fyen har i det forløbne Aar de fleste Landboforeninger nu sluttet sig sammen under Fyens Stifts patriotiske Selskabs Præsidium, og Sammenslutningen indviedes paa en Maade ved en overordentlig smuk, righoldig og stærkt besøgt Produkt- og Redskabsudstilling i Odense d. 15.—17. Oktober.

Af nye Foranstaltninger, knyttede til de lokale Landboforeninger, skal nævnes det Landbrugsbibliothek,

som er blevet oprettet af Aarhus Landboforening paa Basis af en Gave af 100 Værker og 2000 Kr., Indretningen af et Kvægtorv i Nakskov med Kvæghandel Dagen før Dampskibets Afgang til England og Aabningen af et fast Forsamlingslokale med Bøger, Tegninger etc. for Langelands landøkonomiske Selskab i Rudkjøbing.

Af landøkonomiske Udstillinger og Møder, hvori Danske have deltaget, skal for 1881 nævnes: det 15de svenske Landbrugsmøde i Malmø d. 20.—25. Juli, det 8de finske Landbrugsmøde i Åbo d. 23.—27. August, Landbrugsudstillingen i Hannover d. 16.—24. Juli, Produkt- og Redskabsudstillingen i Randers d. 14.—16. Oktober og i Odense d. 15.—17. Oktober, Mælkeriudstillingen i Aarhus d. 21. og 22. Januar, i Nyborg d. 27. Januar og i Rønne d. 16. April, det 3die danske Skovbrugsmøde i Svendborg d. 11.—13. Juli, den 3die Fjerkræudstilling, som den almindelige Forening til Fjerkræavlens Fremme afholdt i Rosenborg Have d. 29.—31. Juli, foruden en mindre Udstilling, som den københavnske Forening til Fjerkræavlens Fremme afholdt i Tivoli noget tidligere i Juli Maaned.

Vore Kommunikationsmidlers Udvikling har ikke undergaaet nogen stor Forandring i Aarets Løb; af nye Jernbaner er der kun aabnet Banen fra Herning til Skjern, men flere nye Banestrækninger ere under Bygning. Mellem Regjeringen og det forenede Dampskibsselskab er truffet Overenskomst om gjennemgaaende Fragter fra Jernbanestationerne over Esbjerg til England uden Mellemkomst af Speditører. At dette ved en yderligere Udvikling vil kunne blive af overordentlig Betydning for vort Landbrug, er vist, men er saa udførlig omtalt i vor forrige Aarsoversigt og tillige fremdraget i efterstaaende Husdyrbrugsoversigt, at vi ikke her skulle komme tilbage dertil.

Arbejderforholdene have været ret gode; der har overalt været tilstrækkelig Arbejdskraft, men paa den anden Side har heller ikke nogen god Arbejder savnet For-

tjeneste. Alligevel er Udvandringen til Amerika i stærk Tiltagen, særlig fra Jylland, og ofte er det af de bedste Kræfter, der vandre ud. Dette vækker alvorlige Betragtninger og har naturlig i mange Kredse fremkaldt Drøftelse af de Midler, der ad humanistisk Vej maatte staa til Raadighed for at søge at bevare de gode Kræfter for Landets eget Brug, hvor der dog synes at maatte kunne gives dem rig, nyttig og fordelagtig Virksomhed.

Fra de enkelte Egne vil der senere i Heftet findes meddelt en Del modtagne Beretninger om Aargangen og Agerbrugets Vilkaar.

J. C. la Cour.
